

Sygn. akt I CSK 259/17

## POSTANOWIENIE

Dnia 24 stycznia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący)  
SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)  
SSN Grzegorz Misiurek

Protokolant Beata Rogalska

w sprawach połączonych w postępowaniu upadłościowym B.C.

i S.F. w przedmiocie:

- wniosków syndyka o zakończenie postępowania upadłościowego
- wniosku B.C. o umorzenie zobowiązań
- wniosku S.F. o umorzenie zobowiązań,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 24 stycznia 2018 r.,  
skargi kasacyjnej upadłych B.C. i S.F.

od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 17 stycznia 2017 r., sygn. akt XXIII Gz [...],

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi  
Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania oraz  
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

## UZASADNIENIE

Wnioskodawcy - B.C. i B.F., a także M.F. złożyli wniosek o umorzenie w całości niezaspokojonych w postępowaniu zobowiązań wyszczególnionych w treści wniosku (art. 369 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. nr 60 poz 535 ze zm.; cyt. dalej jako „p.u.n.”). Wśród tych wierzytelności znalazły się m.in. wierzytelności wobec spółki z o.o. (S. z tytułu odpowiedzialności na podstawie art. 299 k.s.h. i art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2015 r., poz. 613; cyt. dalej jako „ordynacja podatkowa).

Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 28 kwietnia 2016 r. stwierdził zakończenie postępowania upadłościowego wobec upadłych, b. wspólników spółki cywilnej - B.C. i S.F.. Jednocześnie Sąd Rejonowy umorzył w całości wyszczególnione w pkt 2 i b zobowiązanie wobec B.C., które nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym. Natomiast w pozostałym zakresie wniosek oddalił (w odniesieniu do zobowiązań wynikających z art. 299 k.s.h. i wskazanych w art. 116 ordynacji podatkowej). Stwierdzono zakończenie postępowania upadłościowego także wobec S.F. i umorzono w całości zobowiązanie tego wnioskodawcy, które nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym opisane w pkt 5 c, d postanowienia. Jednocześnie oddalono wniosek tego wnioskodawcy o umorzenie m.in. zobowiązań wynikających z art. 299 k.s.h. i wskazanych w art. 116 ordynacji podatkowej.

Rozstrzygnięcia te zapadły po dokonaniu następujących ustaleń faktycznych.

W dniu 27 listopada 2017 r. Sąd Rejonowy ogłosił upadłość wnioskodawców - R.C. i S.F. obejmującą likwidację majątku upadłych. Wnioskodawcy byli wspólnikami spółki cywilnej. Wcześniej wnioskodawcy ci pełnili funkcję członków zarządu spółki z o.o. (S.), spółka ta ogłosiła upadłość a wnioskodawcy przystąpili do spółki cywilnej w celu uzyskania dochodu na pokrycie wierzytelności wobec spółki z o.o. z różnych tytułów. Fiasko działalności gospodarczej spółki cywilnej spowodowało konieczność wystąpienia o upadłość jej wspólników jako podmiotów gospodarczych. Ogólne zadłużenie

B.C. z tytułu uznanych wierzytelności wynosiło 270.334,47, natomiast S.F. - 174.121,01 zł.

Sąd Rejonowy uznał, że wystąpiły podstawy do umorzenia w całości niektórych zobowiązań wnioskodawców w świetle art. 369 ust. 1 p.u.n. Do powstania tych zobowiązań doszło w czasie prowadzenia działalności gospodarczej spółki i w związku z wyjątkowymi zdarzeniami, niezależnymi od upadłych. Sąd Rejonowy nie badał natomiast przyczyn niewypłacalności spółki z o.o., w której upadli pełnili funkcję członków zarządu. Na zobowiązania te wnioskodawcy w sposób lakoniczny powoływali się w toku postępowania o umorzenie i nie zostały one tym bardziej udowodnione. Nie objęto umorzeniem zobowiązań wynikających z art. 299 k.s.h. i art. 116 ordynacji podatkowej. Zobowiązanie podatkowe spółki z o.o. oraz obejmujące należności z tytułu składek uzależnione są od wydania decyzji, która ma charakter konstytutywny. Bez uzyskania orzeczenia sądowego na podstawie art. 299 k.s.h. wierzyciel nie mógłby dochodzić swoich wierzytelności w postępowaniu upadłościowym wobec członków zarządu. W każdym razie, w ocenie Sądu Rejonowego, wnioskodawcy (upadli) nie udowodnili, w jakim zakresie w postępowaniu upadłościowym spółki z o.o. jej zobowiązania nie zostały zaspokojone w ramach planów podziałów. Ponadto zgodnie z art. 369 ust. 3 p.u.n. następuje wyłączenie przedmiotowe m.in. wierzytelność z tytułu składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i chorobowe pracowników, co również uniemożliwiłoby umorzenie zobowiązań wspomnianej spółki z o.o., za które wnioskodawcy ponosiliby odpowiedzialność, nawet gdyby ich odpowiedzialność stwierdzona została prawomocnymi decyzjami odpowiednich organów. Sąd Rejonowy nie dokonał umorzenia zobowiązań upadłych z tytułu grzywien, kar, obowiązku naprawienia szkody oraz innych zobowiązań. W tym zakresie wniosek nie został sformułowany dostatecznie, a wnioskodawcy nie przedstawili dostatecznych twierdzeń nadających się do oceny merytorycznej.

Zażalenie wnioskodawców, obejmujące pkt 3 i 6 zaskarżonego postanowienia (oddalenie wniosków w pozostałym zakresie) zostało oddalone. Sąd Okręgowy podzielił zasadnicze ustalenia Sądu Rejonowego, ale nie podzielił wszystkich ocen prawnych Sądu Rejonowego. Według tego Sądu, w sprawie mają zastosowanie przepisy art. 369 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Analizując treść

tego przepisu, Sąd Okręgowy stwierdził, że Sąd może orzec o umorzeniu w całości lub w części zobowiązań wnioskodawców po zakończeniu ich postępowania upadłościowego. Częściowe uwzględnienie wniosku nie przesądza o zasadności tego wniosku w odniesieniu do wszystkich zobowiązań.

Sąd Okręgowy nie podzielił stanowiska Sądu Rejonowego i przyjął, że bez uzyskania stosownego orzeczenia sądowego wierzyciel nie mógłby dochodzić roszczeń wynikających z art. 229 k.s.h. w postępowaniu upadłościowym członków zarządu. Wyrok stwierdzający odpowiedzialność członka zarządu na podstawie art. 299 k.s.h. nie ma charakteru konstytutywnego. Powstanie odpowiedzialności na podstawie tego przepisu uzależnione jest od spełnienia przesłanek pozytywnych i braku przesłanek negatywnych (art. 299 § 1 i § 2 k.s.h.). W konsekwencji Sąd ten przyjął, że bezprzedmiotowe i przedwczesne byłoby umorzenie zobowiązań wynikających z art. 299 k.s.h. w obecnym postępowaniu. Nie byłoby także takie umorzenie uzasadnione i celowe. W związku z tym, że wskazane w art. 116 ordynacji podatkowej należności publiczno-prawne mogą powstać jedynie w wyniku wydania odpowiedniej decyzji administracyjnej, a decyzje takie nie były wykazane, nie było także po dostaw do umorzenia tych należności w obecnym postępowaniu. Bez wydania decyzji administracyjnej zobowiązania takie nie istnieją.

W skardze kasacyjnej obojga wnioskodawców podnoszono zarzuty naruszenia art. 370 p.u.n. i art. 361 ust. 1 i 2 p.u.n., art. 116 ordynacji podatkowej; art. 299 k.s.h. w zw. z art. 264 ust. 1-4 u.g.n. Zaskarżeniem objęto postanowienie z dnia 17 stycznia 2017 r. w całości. Skarżący wnosili o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. W skardze kasacyjnej obojga wnioskodawców nie podniesiono zarzutów naruszenia przepisów postępowania cywilnego. Sąd Najwyższy był związany ustaleniami faktycznymi dokonanymi w danej sprawie (art. 393<sup>3</sup> § 3 k.p.c.). Od razu należy stwierdzić, że ustalenia faktyczne przy skonfrontowaniu ich z ocenami Sądu drugiej instancji mogły na pewno prowadzić do wniosku o przedwczesności oddalenia wniosku wnioskodawców, przede wszystkim w odniesieniu do kategorii wierzytelności wynikających z art. 299 k.s.h.

2. Należy podzielić stanowisko Sądu Okręgowego, że w danej sprawie miały zastosowanie przepisy ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (art. 369 i 370) w brzmieniu obowiązującym do dnia 19 lutego 2015 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 233). Przepisy te przewidywały szczególne postępowanie o umorzenie zobowiązań podmiotów upadłych, które nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym (art. 369 ust. 1 p.u.n.). W ustawie uregulowano przesłanki wydania orzeczenia o umorzeniu (art. 369 ust. 1 pkt 1-3 p.u.n.), wyjaśniono, że umorzenie może obejmować całość lub część zobowiązań upadłego niezaspokojonych w zakończonym postępowaniu upadłościowym. Rozmiar umorzenia należy do oceny sądu orzekającego. W art. 369 ust. 2 p.u.n. wskazano ogólnie dwie kategorie zobowiązań, które mogą być objęte umorzeniem: 1) wierzytelności umieszczone na liście wierzytelności; 2) wierzytelności, które mogły zostać zgłoszone, jeżeli ich istnienie stwierdzone było dokumentami upadłego. Jednocześnie ex lege niektóre kategorie zobowiązań nie mogą być objęte umorzeniem (art. 369 ust. 3 p.u.n.; tzw. kategoria zobowiązań wyłączonych). W art. 370 ust. 1 p.u.n. wyjaśniono okoliczności, jakie Sąd powinien wziąć pod uwagę przy orzekaniu o całości lub części wierzytelności (wysokość zarobków upadłego, wysokość niezaspokojonych roszczeń i realność ich zaspokojenia w przyszłości).

Celem wspomnianego postępowania jest umożliwienie uczciwemu dłużnikowi (w ramach przesłanek wskazanych w art. 369 ust. 1 pkt 1-3 p.u.n.) zapewnienia nowego startu życiowego, wolnego od obciążeń natury finansowej, bowiem po zakończeniu postępowania likwidacyjnego dłużnik (upadły) nie ma już odpowiedniego majątku na spłatę niezaspokojonych zobowiązań w postępowaniu upadłościowym (uzasadnienie projektu prawa upadłościowego i rozpoznawczego z dnia 22 sierpnia 2002 r.). Jednocześnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyraża się stanowisko, że omawiana instytucja nie może być wykorzystywana jedynie jako instrument prawny służący przerzucaniu na wierzycieli ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej (tak np. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2015 r., V CSK 236/14, nie publ.).

Nie ma wątpliwości co do tego, że Sąd Okręgowy w prawidłowy sposób przedstawił wspomniany stan prawny w zakresie dopuszczalności umorzenia zobowiązań upadłego niezaspokojonych w toku postępowania upadłościowego.

Wypadnie jednak zwrócić uwagę na nieporozumienie, które pojawiło się w treści uzasadnienia pierwszej podstawy kasacyjnej (tj. zarzutu naruszenia art. 369 i 370 p.u.n.) Dla orzekającego Sądu miarodajne są, oczywiście, zasadnicze przesłanki dopuszczalności umorzenia (w całości lub w części) wskazane w art. 369 ust. 1 pkt 1-3 p.u.n., a także przedmiotowe ograniczenia dotyczące umorzenia (art. 369 ust. 2 i ust. 3 p.u.n.). Nie chodzi tu jednak, wbrew sugestii skarżących, o zamknięty katalog wszelkich wyłączeń przewidzianych w art. 363 i 370 p.u.n., co miałoby jakoby czynić bezpodstawne powoływanie się przez Sąd Okręgowy m.in. na „pozaustawową przesłankę możliwości podjęcia obrony na podstawie art. 299 k.s.h.”. Sąd Okręgowy rozważał bowiem przede wszystkim to, czy zgłoszone przez wnioskodawców wierzytelności innych podmiotów, wynikające z art. 299 k.s.h., mogą mieścić się w kategorii wierzytelności wskazanych w art. 369 ust. 2 p.u.n. („wierzytelności, które mogły być zgłoszone, jeżeli ich istnienie stwierdzone było dokumentem upadłego”). Odpowiedź Sądu Okręgowego w tym zakresie wydaje się być pozytywna, bowiem wierzytelności te na pewno nie dadzą się objąć kategorią należności wskazanych w art. 369 b ust. 3 p.u.n. Dla powstania tych wierzytelności nie jest też niezbędne objęcie ich wyrokiem sądowym. Problem jednak w tym, że po dłuższym, dość oczywistym, wywodzie charakteryzującym m.in. sposób powstania i wykazania wierzytelności wynikających z art. 299 k.s.h., Sąd Okręgowy doszedł do decydującej konkluzji, która nie może być poddana właściwej kontroli kasacyjnej. Otóż na s. 12 uzasadnienia zaskarżonego wyroku stwierdzono „beprzedmiotowość i przedwczesność umorzenia” tych wierzytelności, a jednocześnie wyjaśniono, iż umorzenie „nie było uzasadnione i celowe”. W ten sposób niejasne są powody odmowy umorzenia zobowiązań wynikających z art. 299 k.s.h. w obecnym postępowaniu. Nie wiadomo bowiem, czy ostatecznie odmowa taka nastąpiła dlatego, że wnioskodawcy nie wykazali takich, swoich zobowiązań, czy negatywa decyzja sądu podyktowana została innymi względami. Należy bowiem stwierdzić, że druga kategoria wierzytelności, które zgodnie z art. 369 ust. 2 p.u.n. mogą być objęte umorzeniem (verba legis: „jeżeli ich istnienie

stwierdzone było dokumentem upadłego”), powinna być właśnie wykazana przez wnioskodawcę w postępowaniu umorzeniowym. Na wnioskodawcy spoczywa bowiem ciężar wykazania m.in. takich zobowiązań wobec innych podmiotów (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2011 r., II CSK 370/10, nie publ.). Chodzi tu bowiem o zobowiązania istniejące w sensie prawnym, odpowiednio zindywidualizowane, a nie tylko zobowiązania hipoteczne i bliżej nieokreślone. Uprawnienie sądu do umorzenia w całości lub w część zobowiązań upadłego nie oznacza braku konieczności ich jurydycznej indywidualizacji.

W zażaleniu wnioskodawcy powoływali się na sporą grupę dokumentów, które - jak się wydaje - miały wykazać istnienie ich zobowiązań wobec różnych wierzycieli (wierzycieli upadłej spółki z o.o., w której byli członkami zarządu; por. s. 150 i n. akt sprawy). Do tej dokumentacji nawiązują oni także przy uzasadnieniu podstaw skargi kasacyjnej (por. np. s. 20-21 skargi). W uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia zabrakło jednak jednoznacznej oceny i weryfikacji tej dokumentacji z punktu widzenia ewentualnego wykazania i zindywidualizowania zobowiązań skarżących wynikających z art. 299 k.s.h.

W ocenie Sądu Najwyższego, przez wnioskodawców powinny być wskazane także odpowiednie należności publiczno-prawne, których powstanie uzależnione jest, np. od wydania odpowiedniej decyzji.

3. Istotnym brakiem niniejszego postępowania umorzeniowego jest niewystępowanie w nim wierzycieli wnioskodawców, których należności mogłyby być objęte umorzeniem z racji ich przynależności do kategorii wierzytelności określonych w art. 369 ust. 2 p.u.n. Należy bowiem stwierdzić, że w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym rozpatrywano skargi kasacyjne na podstawie art. 370 ust. 2 p.u.n., wyraźnie przewidywano udział wspomnianych właścicieli (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2013 r., I CSK 399/12, OSNC 2013, r 11, poz. 133).

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy stwierdził, że Sąd Okręgowy przedwcześnie oddalił zażalenie wnioskodawców domagających się umorzenia swoich zobowiązań w większym zakresie niż uczynił to Sąd pierwszej instancji. Przedwcześnie zatem odmówiono zastosowania art. 369 ust. 1 i ust. 2 p.u.n.

Należało zatem uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania (art. 398<sup>15</sup> k.p.c.).

jw